

Голові разової спеціалізованої вченої ради СВР ДФ
35.735.031 Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
доктору наук з державного управління,
професору Каляєву Анатолію Олександровичу,
вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів-26, 79026

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

МИРОНОВИЧА Антона Вікторовича

«Зв'язки з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних

сил: досвід країн-членів НАТО (1991 – 2018 рр.)»»,

**подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі
знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»**

Актуальність теми дисертації Мironовича Антона Вікторовича полягає в необхідності посилення стратегічних комунікацій у Збройних Силах України на основі досвіду країн-членів НАТО, зокрема у галузі зв'язків з громадськістю. Після початку російсько-української війни у 2014 році Україна зіткнулася з серйозними викликами у сфері інформаційної безпеки, дезінформації та формування громадської думки. У дослідженні наголошено, що зв'язки з громадськістю є важливою складовою стратегічних комунікацій та забезпечення національної безпеки України.

Особливого значення набуває аспект інформаційної війни та протидії гібридним загрозам. Досліджуючи період з 1991 по 2018 роки, автор наглядно демонструє, як саме досвід армій країн-членів НАТО можна адаптувати до українських реалій для підвищення ефективності зв'язків з громадськістю в Збройних Сил України. Актуальність також підкріплюється тим, що стратегічні

комунікації є одним із пріоритетних напрямків розвитку української армії в умовах сучасної війни. Автор досліджує можливості інтеграції підходів, впроваджених у Північноатлантичному альянсі, для формування ефективної системи протидії російському інформаційному впливу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Автор використовує комплексний підхід до обґрунтування наукових положень, зокрема історико-порівняльний метод, контент-аналіз і метод системного підходу тощо. Наукова новизна роботи полягає у введенні до наукового обігу значної кількості архівних джерел, зокрема, електронні архіви НАТО (NATO Archives Online), Бібліотека Конгресу США (Library of Congress), архівна база Центрального розвідувального управління США (Freedom of Information Act Electronic Reading Room), архіви Сухопутних військ ЗС США (U.S. Army Heritage and Education Center), а також матеріалів міжнародних дослідницьких центрів RAND Corporation, Центру передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО та інших. Це свідчить про широкий спектр джерел, які використовуються для порівняльного аналізу еволюції та ефективності зв'язків з громадськістю у ЗС України та арміях країн-членів НАТО.

Дисертант ретельно проаналізував нормативно-правову базу, що регламентує реалізацію зв'язків з громадськістю в загальній системі стратегічних комунікацій в Північноатлантичному альянсі, рміях окремих країн його членів, а також ЗС України. На окрему увагу, зокрема, заслуговує детальний аналіз автором «Політики НАТО зі стратегічних комунікацій» (NATO Strategic Communications Policy, 2009), «Політики НАТО зі зв'язків з громадськістю» (NATO Military Public Affairs Policy, 2019), «Настанови зі зв'язків з громадськістю НАТО» (NATO Public Affairs Handbook, 2020), «Об'єднаної публікації ЗС США зі зв'язків з громадськістю» (Joint Publication 3-61. Public Affairs, 2016), Д»октрини зі стратегічних комунікацій ЗС України» (2020), «Методичного посібника з організації зв'язків з громадськістю у Збройних Силах України» (2021) та інших. Наукові положення та висновки ґрунтуються на аналізі іноземного досвіду, що робить рекомендації щодо

вдосконалення української системи зв'язків з громадськість обґрунтованими й практично цінними.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Однією з головних новацій роботи є аналіз еволюції зв'язків з громадськістю у збройних силах армій країн- членів НАТО, зокрема США. Автор вперше в українській науковій думці намагається систематизувати цей досвід та застосувати його до українських реалій. Використовуючи документальні джерела з архівів НАТО, Сухопутних військ ЗС США, Центрального розвідувального управління США тощо, автор розкриває особливості організації комунікацій під час проведення військових навчань і бойових операцій. Він вдало інтегрує поняття стратегічних наративів, інформаційних операцій та публічної дипломатії у контексті гібридної війни, зокрема на прикладі воєнних операцій у Косовому, в Афганістані, Іраку тощо.

Новизна дисертації полягає також у порівняльному аналізі функцій зв'язків з громадськістю в НАТО та ЗС України, що дозволяє виявити ключові відмінності у підходах до комунікацій, особливо в межах їхньої реалізації в інтересах інформаційних операцій, а також відокремлює площини їх застосування під час ведення бойових дій та повсякденної діяльності. Важливий акцент зроблено на використанні програми прикріплення представників ЗМІ до бойових підрозділів у США та можливості їх адаптації в Україні.

Практичне значення отриманих результатів є важливим не лише для наукової спільноти, але й для реальних потреб ЗС України, інших складових сил безпеки і оборони України у процесі реформування їхньої системи комунікацій. Дослідження надає конкретні рекомендації щодо вдосконалення зв'язків з громадськістю в умовах сучасних викликів, зокрема в умовах інформаційних загроз з боку російської федерації.

Результати дослідження можуть бути впроваджені у кількох ключових напрямках:

- Удосконалення системи зв'язків з громадськістю в ЗС України, де автор пропонує впровадити низку структурних змін для підвищення ефективності комунікацій у Вітчизняному війську. Зокрема, доцільним є перегляд організаційно-штатної структури комунікаційних підрозділів, розширення їхніх функцій на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях. Це сприятиме кращій координації роботи пресслужб і забезпечить більш ефективну взаємодію з громадськістю та медіа, що є надзвичайно важливим в умовах сучасних воєнних конфліктів.

- Використання сучасних цифрових медіа та соціальних мереж, де автор наголошує, що запровадження цифрових комунікаційних платформ дозволить швидше доносити офіційну інформацію до різних цільових аудиторій, забезпечити своєчасне реагування на інформаційні загрози та підвищити загальний рівень прозорості військової діяльності. Це може бути особливо ефективно в умовах, коли суспільство очікує оперативних відповідей на питання, пов'язані зі своєю безпекою та діяльністю ЗС України.

- Використання результатів для підготовки військових фахівців у сфері комунікацій, адже результати дисертації можуть бути використані при розробці та вдосконаленні навчальних програм у військових навчальних закладах, особливо в контексті підготовки фахівців зі зв'язків з громадськістю. Включення досвіду НАТО та проблематики функціонування сучасних комунікаційних технологій у навчальні програми сприятиме підвищенню рівня підготовки офіцерів, відповідальних за зв'язки з громадськістю.

- Підтримка інформаційних операцій та боротьба з дезінформацією, що в умовах триваючої інформаційної війни з російською федерацією потребує розробки стратегій протидії дезінформації та інформаційним атакам. Автор пропонує впровадження комплексних інформаційних операцій, які можуть включати заходи, спрямовані на нейтралізацію фейкових новин, формування та підтримки позитивного іміджу ЗС України, створення стійких інформаційних наративів та повідомлень.

- Розробка національних стандартів стратегічних комунікацій, що є однією з практичних пропозицій дослідження та передбачає розвиток вітчизняних підходів на основі досвіду НАТО, які б регулювали взаємодію між військовими, державними органами та громадськістю. Це дозволить впорядкувати роботу у сфері комунікацій на всіх рівнях управління та забезпечити відповідність українських комунікаційних практик міжнародним стандартам.

Перелічені результати дослідження сприятимуть не лише підвищенню обороноздатності України, зокрема поліпшенню спроможностей в комунікаційній сфері, але й зміцненню її позицій на міжнародній арені.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Дисертант забезпечив повне і послідовне викладення основних наукових положень, висновків і рекомендацій у своїх опублікованих працях, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Матеріали дисертації активно апробовувалися у вигляді наукових статей у фахових науково-історичних виданнях, виступів на міжнародних конференціях, що свідчить про відкритість та прозорість дослідницького процесу. Зокрема, основні результати дослідження були висвітлені у таких авторитетних виданнях, як «Військово-науковий вісник», «Міжнародні відносини» («Foreign Affairs») та низці інших, що охоплюють історичний підтекст за тематикою стратегічних комунікацій, інформаційної безпеки та зв'язків з громадськістю у військовій сфері.

Окрім того, автор дисертаційного дослідження активно апробував результати своєї роботи на провідних науково-практичних конференціях як в Україні, так і за кордоном, що свідчить про високу наукову цінність та міжнародне визнання його дослідження. Зокрема, він представив свої результати на конференції «Забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері: проблеми та шляхи їх вирішення» у Києві (2019), де акцентував увагу на міжнародному досвіді забезпечення інформаційної безпеки в умовах воєнних загроз. Також брав участь у Всеукраїнській конференції «Українське військо: сучасність та історична ретроспектива» (Київ, 2019), де висвітлив

сучасний розвиток зв'язків з громадськістю у військових структурах України. Його участь у Щорічній конференції з питань соціальних мереж у Центрі передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО в Ризі (2022) підтверджує активне залучення до міжнародної наукової спільноти, зокрема у питанні використання соціальних медіа для зміцнення стратегічних комунікацій. Крім того, Антон Вікторович представив свої дослідження на Симпозіумі «Боротьба проти дезінформації» в Оттаві (Канада, 2022), де він висловив бачення механізмів протидії дезінформації в умовах гібридної війни. Його участь у II Міжнародній конференції «Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони» (Київ, 2021) дозволила детально розглянути питання впровадження стратегічних комунікацій у ЗС України на основі досвіду країн НАТО. Нарешті, на конференції «Застосування Сухопутних військ ЗСУ у конфліктах сучасності» (Львів, 2023) він презентував результати дослідження, зосереджені на покращенні комунікацій між військовими та громадськістю під час активних бойових дій.

Оцінка основного змісту дисертації та її структури. Автор дослідження ретельно підходить до викладення основних положень та результатів дослідження. Структура роботи є логічною та послідовною: перший розділ охоплює історіографію, джерельну базу та методологію дослідження; другий розділ присвячено історичному розвитку зв'язків з громадськістю у збройних силах НАТО; третій – порівнянню підходів до зв'язків з громадськістю у Північноатлантичному альянсі та Українському війську.

Кожен розділ має добре структурований зміст, що підтверджує систематичний підхід автора до дослідження. Серед важливих досягнень варто відзначити глибокий аналіз еволюції зв'язків з громадськістю у збройних силах країн НАТО на прикладі конкретних воєнних операцій: від війни у В'єтнамі до війни в Іраку та Афганістані. Особливо цінними є вказівки на можливі помилки під час реалізації зв'язків з громадськістю у воєнних операціях, такі як обмеження доступу журналістів до бойових дій під час операцій у Гренаді та Панамі. Достатньо ґрунтовно описано процеси виникнення, розвитку та

становлення цієї галузі й у ЗС України від моменту здобуття Україною незалежності, а особливо від початку російсько-української війни у 2014 році.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Мироновича Антона Вікторовича цілком відповідає вимогам, встановленим до наукових досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація демонструє високий рівень наукової новизни, що відображається в ретельному аналізі міжнародного досвіду, що донині не був достатньо висвітлений у вітчизняній науковій літературі.

Зміст роботи структуровано відповідно до вимог до наукових досліджень. Структура дослідження відповідає темі й забезпечує комплексний розгляд ключових аспектів обраної теми.

Загальна кількість опублікованих праць автора також відповідає встановленим вимогам. Матеріали дослідження апробовані в численних наукових статтях та на міжнародних конференціях, що підтверджує високий рівень апробації наукових положень. Окремо слід зазначити широкий спектр використаних джерел, який охоплює як українські, так і зарубіжні наукові й аналітичні роботи, що відповідає вимогам академічної доброчесності та об'єктивності дослідження.

Таким чином, робота повністю відповідає всім вимогам до дисертаційних досліджень у галузі історії та археології, забезпечуючи новий внесок у розвиток теорії і практики зв'язків з громадськістю у Збройних Силах України.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У ході аналізу дисертаційної роботи не було виявлено ознак порушення принципів академічної доброчесності. Автор коректно використовує цитати, джерела та наукові праці, на які посилається в своїй роботі, дотримуючись загальноприйнятих стандартів цитування та оформлення наукових текстів. Усі матеріали, що стосуються міжнародного досвіду, коректно наведені з відповідними посиланнями на першоджерела.

Антон Вікторович демонструє високий рівень відповідальності щодо використання інформації з архівних та наукових джерел. У дисертації чітко

відображено авторське бачення, оригінальність підходів та самостійний науковий внесок у розробку теми. Всі джерела та матеріали, на які посилається автор, належно оформлені, з відповідними посиланнями на наукові праці, архівні документи та публікації у медіа.

Важливо також зазначити, що під час підготовки роботи автор звертається до широкого спектра літератури, нормативно-правових актів та документів НАТО, що дозволяє створити достовірну та обґрунтовану наукову базу.

Дисертація відповідає етичним вимогам, що ставляться до академічних досліджень, демонструючи високий рівень наукової доброчесності та відповідальності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Мироновича Антона Вікторовича вирізняється ґрунтовністю та комплексністю дослідження, однак, як і будь-яке наукове дослідження, вона містить кілька дискусійних положень і аспектів, що можуть бути предметом подальших обговорень та уточнень. Це, зокрема:

- У роботі широко використані аналітичні матеріали та якісні оцінки, проте у деяких випадках було б доцільно підкріпити висновки конкретними кількісними показниками або статистичними даними, що могло б надати роботі додаткову наукову достовірність. Наприклад, більш детальний аналіз ефективності стратегічних комунікацій у країнах НАТО міг би бути підтриманий кількісними оцінками успішності комунікаційних кампаній.

- Хоча дисертація пропонує конкретні практичні рекомендації для впровадження стратегічних комунікацій у ЗС України, деякі з них залишаються загальними та потребують більшої конкретизації. Наприклад, рекомендації щодо впровадження програми з прикріплення представників ЗМІ до військових підрозділів під час воєнних операцій вимагають більш детального опрацювання на основі українського правового контексту та специфіки проведення бойових дій в умовах російсько-української війни.

- У дисертації загалом дотримано високого рівня академічного викладу та коректного використання наукової термінології. Проте місцями зустрічаються

незначні стилістичні та граматичні недоліки, які не впливають на загальне сприйняття роботи, але могли б бути усунуті для підвищення її мовної довершеності. Зокрема, у деяких випадках спостерігається надмірне використання складних речень, що може ускладнювати розуміння матеріалу. Було б доцільно подекуди спростити структуру речень для забезпечення більшої ясності та чіткості викладу. Також варто звернути увагу на узгодження термінів та стилістичну єдність у тексті, що допоможе підвищити загальну зручність читання наукового тексту.

Попри зазначені зауваження, дисертаційна робота є високоякісним науковим дослідженням, яке робить вагомий внесок у розвиток системи стратегічних комунікацій та зв'язків з громадськістю у Збройних Силах України. Окреслені дискусійні питання не знижують наукової цінності роботи, а радше підкреслюють її потенціал для подальших досліджень і розвитку цієї важливої сфери.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертаційне дослідження Мироновича Антона Вікторовича на тему «Зв'язки з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних сил: досвід країн-членів НАТО (1991 – 2018 рр.)» є актуальною та важливою науковою роботою, яка робить вагомий внесок у розвиток теорії та практики стратегічних комунікацій у військовій сфері. Дослідження вирізняється високим рівнем новизни, системним підходом до аналізу досвіду країн НАТО та його адаптації до українських реалій, а також наданням конкретних рекомендацій щодо вдосконалення комунікаційної стратегії Збройних Сил України.

Попри деякі окремі дискусійні положення та незначні стилістичні зауваження, робота повністю відповідає вимогам, які ставляться до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертант продемонстрував високий рівень наукової підготовки, самостійність у проведенні дослідження та здатність аналізувати складні проблеми у контексті інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій.

З огляду на це, вважаю, що Миронович Антон Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Офіційний опонент:

Начальник Інституту стратегічних комунікацій
Національного університету оборони України,
кандидат військових наук, доцент
полковник

Олександр ВОЙТКО

Підпис кандидата військових наук, доцента полковника ВОЙТКА Олександра Володимировича засвідчую:

Тимчасово виконуючий обов'язки
начальника управління адміністративного та інформаційно-організаційної
роботи
полковник

Андрій УШАКОВ

18 вересня 2023 року

